

Pseudonyms of famous uzbek writers and poets: origin and formation

Avezova Dilovar Salimovna

Teacher at the Department of Russian Language and Literature,

Faculty of Philology, Bukhara State University

d.s.avezova@buxdu.uz](mailto:d.s.avezova@buxdu.uz

Abstract. This article examines the pseudonyms of representatives of Uzbek literature, the reasons for their emergence, as well as their linguistic and semantic features. It also analyzes why authors abandon their real names in favor of pseudonyms and discusses the relevance of using pseudonyms in the present day.

Keywords: anthroponym, pseudonym, pen name, linguoculturology, onomastics, Uzbek literature.

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘zbek adabiyoti vakillarining taxalluslari, ularning paydo bo‘lish sabablari, lingvistik va semantik xususiyatlari o‘rganiladi. Shuningdek, ijodkorlarning nega o‘z haqiqiy ismlaridan voz kechib, taxallus tanlashlari hamda bugungi kunda taxalluslardan foydalanish dolzarbligi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: antroponim, taxallus, soxta ism, lingvokulturologiya, ismshunoslik, o‘zbek adabiyoti.

Kirish. Ijodkor insonlar nega o‘z asarlarini boshqa ism ostida e‘lon qilishadi? Bu savolga javob topish uchun yozuvchi va shoirlarning hayot yo‘liga nazar tashlash zarur. Har bir insonning o‘z taqdiri bor, biroq mashhurlikka erishish faqat iste‘dod bilanгина cheklanmaydi. Ko‘pincha buning uchun mehnat, bilim va o‘z ustida ishlash bilan birga esda qolarli ism ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Taxallus tanlash sabablari turlicha bo‘lishi mumkin:

- ❖ ta‘qibdan qo‘rqish;
- ❖ familiyaning yoqimsiz yoki esda qolmasligi;
- ❖ ijtimoiy mavqe sabab ochiq chiqish imkonining yo‘qligi;

- ❖ tanqiddan himoyalaniş;
- ❖ o‘xshash ismli boshqa mualliflardan farqlaniş;
- ❖ sirli obraz yaratish istagi.

Ba’zi ijodkorlar esa shunchaki kamtarlik yoki shon-shuhratdan qochish sababli taxallusdan foydalanganlar.

Taxallus tanlashning asosiy sabablari:

- ❖ ijodiy yo‘nalishni ifodalash;
- ❖ qisqa va esda qolarli ism yaratish;
- ❖ ijtimoiy yoki siyosiy sabablarga ko‘ra yashirinish;
- ❖ estetik did va davr talablari.

Taxalluslarning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- ❖ uzun ismni qisqartirib, esda qoladigan shakl yaratish;
- ❖ ijod yo‘nalishiga mos “gapiruvchi” ism tanlash;
- ❖ millati yoki kelib chiqishini yashirish;
- ❖ boshqa shaxslar bilan chalkashlikning oldini olish.

Qadim zamonlarda ham taxallus yoki laqablar keng qo‘llanilgan. Masalan, mashhur tabib Ibn Sino nomi aslida “Sino o‘g‘li” ma’nosini bildiradi. Bu otaning ismi orqali shaxsni aniqlash usulidir. O‘zbek adabiyotida taxallus tanlash qadimiy an’analardan biridir. Ko‘plab shoir va yozuvchilar o‘z asarlarini haqiqiy ism emas, balki maxsus tanlangan taxallus bilan e’lon qilganlar. Bu holat nafaqat yashirinish, balki ijodiy obraz yaratish, o‘z qarashlarini ifodalash vositasi sifatida ham xizmat qilgan.

Lingvistik yondashuv va antroponimika.

Tilshunos V. I. Suprun antroponimik tizimni uch qismga ajratadi:

1. Yadro – shaxsiy ismlar va ularning qisqa shakllari
2. Yadro atrofi – otasining ismi, familiya
3. Periferiya – taxallus va laqablar

Taxalluslar periferiya qismiga kirsa-da, ular semantik jihatdan juda boy va muhim hisoblanadi.

O‘zbek yozuvchilarining mashhur taxalluslari. O‘zbek adabiyotida ko‘plab “gapiruvchi” taxalluslar mavjud bo‘lib, ular muallifning ichki dunyosini aks ettiradi.

Alisher Navoiy. Asl ismi Nizomiddin Mir Alisher. “Navoiy” so‘zi “navo” (ohang, kuy) so‘zidan olingan bo‘lib, ijodkorning san’at va she’riyatga bo‘lgan yaqinligini bildiradi.

Zahiriddin Muhammad Bobur. “Bobur” taxallusi “yo‘lbars” ma’nosini anglatadi va kuch, jasorat ramzi hisoblanadi.

Abdulla Qodiriy. Ba’zi asarlarida turli taxalluslardan foydalangan. U o‘z davrida siyosiy bosim tufayli yashirin yozishga majbur bo‘lgan.

Cho‘lpon. Asl ismi Abdulhamid Sulaymon o‘g‘li. “Cho‘lpon” tong yulduzi ma’nosini bildiradi va uyg‘onish, yangilanish timsolidir.

Fitrat. Asl ismi Abdurauf Fitrat. “Fitrat” – “tabiat”, “yaratilish” degan ma’noni anglatib, inson mohiyatiga urg‘u beradi.

Gafur Ghulom. Ba’zan satirik ruhdagi ijodida turli obrazli nomlardan foydalangan.

Abdulla Oripov. O‘z nomi bilan ijod qilgan bo‘lsa-da, ayrim she’rlarida ramziy obrazlar orqali o‘ziga xos “ichki taxallus” yaratgan.

Taxalluslarning semantik xususiyatlari.

O‘zbek yozuvchilarining taxalluslari ko‘pincha quyidagi ma’nolarni ifodalaydi:

1. Tabiat va go‘zallik: Navoiy, Cho‘lpon
2. Kuch va jasorat: Bobur
3. Falsafiy va ma’naviy tushunchalar: Fitrat
4. Ijtimoiy yoki ramziy ma’no: Ba’zi jadid yozuvchilarida uchraydi. Bu taxalluslar orqali muallif o‘z ijodiy konsepsiyasini o‘quvchiga yetkazadi.

Lingvistik ahamiyati. Taxalluslar antroponimikaning muhim qismi bo‘lib, ular til va madaniyat o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi. Ular:

- ❖ milliy qadriyatlarni aks ettiradi;
- ❖ tarixiy davr ruhini ifodalaydi;
- ❖ muallifning estetik qarashlarini ochib beradi.

Xulosa. Taxalluslar – bu nafaqat yashirin ism, balki muallifning ichki dunyosi, ijtimoiy qarashi va estetik idealini aks ettiruvchi muhim lingvistik hodisadir. Ular antroponimikaning muhim qismi bo‘lib, madaniyatlararo aloqalarni o‘rganishda ham katta ahamiyatga ega. Bugungi kunda ham taxalluslardan foydalanish dolzarbligicha qolmoqda, ayniqsa internet va ommaviy axborot vositalari rivojlangan davrda ular yangi shakllarda namoyon bo‘lmoqda. O‘zbek yozuvchilari taxalluslari nafaqat nom, balki chuqur ma’no va ramziy yuklamaga ega bo‘lgan lingvistik hodisadir. Ular orqali ijodkorning shaxsiyati, dunyoqarashi va davr muammolari namoyon bo‘ladi. Hozirgi kunda ham taxalluslardan foydalanish davom etmoqda, ayniqsa internet va zamonaviy adabiyotda bu an’ana yangi shakllarda rivojlanmoqda.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Усмонов А. «О‘zbek onomastikasi asoslari.» — Toshkent: Fan, 2007.
2. Rahmatullayev Sh. «О‘zbek ismlari: ma’nosi va tuzilishi.» — Toshkent: Sharq, 2010.
3. Трофимова, Г. Н. Функционирование русского языка в Интернете: концептуально-сущностные доминанты: автореф. дис. ... д-ра филол. наук / Г. Н. Трофимова. – М., 2004. – 32 с.
4. Шипицина, Л. Ю. Понятие жанра компьютерно-опосредованной коммуникации / Л. Ю. Шипицина // Вестн. Помор. ун-та. Сер. «Гуманит и соц науки». – 2009. – № 3. – С. 68–74.
5. Avezova D. Speaking surnames and their role in the stylistic image of a work of art // Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. C10. – С. 59-62.